

244
A ki kíváncsi rá, hogy mi történt a várban az elmúlt esztendőben, szálljon fel a József nádor téren a 16-os autóbusszra. Olyan látványban lesz része, amely felér egy új felfedezés élményével.

A palota 1970-re készül el. Az építkezési munkák miatt még nem látogatható, lezárt terület. Csak a szakember szemé veszi észre a gigászi erődítési munkát, amit statikai okokból a felszíni építkezések megkezdése előtt a felszín alatt kellett elvégezni. Ezt ma föld takarja. De ha elkészül a kupola; jövőre már eltűnik Budapest világszerte ismert gyönyörű városképének e bántó foghíja. Már látjuk kibontakozni a körvonalakat, ahol a magyar nép kultúrájának legszebb emlékei — a Magyar Nemzeti Galéria, a Vármúzeum, a Néprajzi Múzeum és a Legújabbkori Történelmi Múzeum értékei — találhatnak méltó otthont. A Corvinák évszázadok viszontagságai után visszakerülnek eredeti helyükre az Országos Széchényi Könyvtár többmillió kötet könyvével együtt. Savoyai Jenő hercegnek a palota előterét uraló szobra helyébe azonban Hunyadi Mátyás monumentális lovaszobrát kellene felállítani.

Téves az a vélemény, hogy Budapest műemlékek dolgában nem veheti fel a versenyt más európai fővárosokkal. Az igazság az, hogy Budán történelmünk utolsó öt évszázadában annyi műemlék pusztult el, amennyire büszke lehetne Európa bármelyik fővárosa.

A vendég a budai Váron kívül nem talál még egy olyan helyet Európában, ahol egy kis, zárt területen közel 50 középkori, gótikus házból álló városrészben gyönyörködhetne. Nem a magasbatörő francia kőcsipkeszerű gótikára gondolunk, hanem azokra a középkori házakra, kapualjakra, — a díszes faragású bevált ülőfülkékre, melyek templomi szentélyekben (papi ülőfülkék) kastélyokban, vagy várakban ugyan külföldön is előfordulnak, de lakóházakban csak hazánkban láthatók. Formai kialakításukban pedig a budai várnegyed lakóépületeinek ülőfülkéi a leggazdagabbak. A középkori Magyarországon a budai váron kívül is található néhány helyen ülőfülkét, de azok formai gazdagságban messze elmaradnak a budaiak mögött, az országhatáron túl pedig nyomuk veszt.

A Vár Mátyás király idejében még azzal is büszkélkedhetett, hogy az első európai város volt Itálián kívül, amely a gótika után az új korstílust, a reneszánszt meghonosította. Tőlünk vették át nyugati és északi szomszédaink.

A budavári lakónegyed gótikus profánépítészetének szép példái: az Uri utca 31. számú kétemeletes középkori lakóház ötös kapcsolt ablaknyílásával, vagy az Uri utca 40. számú házban levő középkori kút, a Fortuna utca 14. középkori kapualjában levő baldachinos datált ajtókeret és az Uri utca 37-ben a középkori lakótorony. Az Országház utca

Séta a Vár műemlék-kincsei között

2. a XIV. század végén épült palota emlékeit őrzi. Zsigmond-kori árkádjai kissé a középkori velencei palotákra emlékeztetnek. Összefüggő középkori házcsoportot találunk az Országház utca 18—20—22—24—26 szám alatt. Ezt az utcát a középkorban Olasz utcának hívták. Az olaszok főleg kereskedelemmel foglalkoztak. Ebben az utcában találjuk a 9. szám alatt azt a középkori palotát is, amelyben a közelmúltban a Bartók archívumot rendezték be.

A vár középkori házainak a felszabadulás óta folyó feltárásnál és vizsgálatánál előkerültek emeleti falsík konzolokon nyugvó előreugratások nyomai. Ez a megoldás jellegzetes a várnegyed utcaképére, de a középkorban, sőt századunk utcaképében is igen karakterisztikusan érvényesül. Festői képet ad a Tárnok utcának, amely a középkorban Boltosok utcája volt. Itt számos épületen fedezhetjük fel a középkori boltok nyomait. A budai vár lakónegyedének egész soráról sikerült megállapí-

tani, hogy vakolt homlokzatuk a XV. században geometrikus színezéssel volt díszítve. Ez az „al frescò” technikával készült időálló díszítés helyi jellegzetesség és ékszerként villan fel a vár épületein. De a barokk-kor díszítőfestése is hagyott nyomot az épületek homlokzatán, bizonyítva az itt élt polgárok díszítőkedvét, formaszereztetét.

A felszabadulás óta folyó feltárások alapján megállapították a gótikus budai ház beosztását. A homlokzat az olasz paloták mintájára nem oromzatával, hanem hosszoldalával fordul az utca felé. A homlokzat földszintjén bolthelyiségek, emeleten lakó- és hálószobák helyezkedtek el. Kétemeletes típus esetében az első emelet nagy részét, vagy az egész emeletet festett díszterem — „palatium depictum” — foglalta el.

A mai Hess András téren állott a domonkosrendi szerzetesek kolostora, amely a leghíresebb dominikánus rendház volt hazánkban. A kolostorból templomának északi falá-

Fedett lépcsőfeljárt a budai Várba

ban még láthatók a kerengő boltózatának nyomai.

A budai várnegyedben azonban a középkori épületeken kívül szép számban találunk barokk, copf, klasszicista, romantikus, eklektikus, szecessziós és modern épületeket is. Különféle korok és stílusok váltogatják egymást, sőt egy épületen belül is láthatjuk a különböző stílusok egymásrétégeződését.

A barokk épületek kedves színteljei a várnegyednek. Ha nem is a teljesség igényével, de meg kell említenünk a Vármúzeumot (Szentháromság utca 2. sz.), a volt Erdődy, majd Hatvany palotát, (Táncsics Mihály utca 7.), a Batthyány-palotát (Dísz tér 3.), a Tárnok utca 5., avagy az Uri utca 37., 39., a Dísz tér 10. és 15. számú házakat, vagy az Országház utca 17. számú, 1700 körül épült barokk, stukkódíszes földszintes házat, amelynek XVI. századbéli kődomboltozatos pincéje az ún. „lovagterem” (ma látványos és kedvelt borkóstolóhely.) A hagyomány szerint 1686-ban, Buda visszafoglalásakor janicsár foglyokat őriztek benne és a török foglyok tíz körművel igyekeztek a falon rést vágni, hogy elmenekülhessenek. Az évszázados boltozatos pince falait a nemes penész — mint a téli hidegben a fát a zúzmara — vastagon fedi. Az épületen elhelyezett XVIII. századbeli harang alakú kocsmacéger modern cégértartójával hagyományos,

mert borteremő vidékeinken a szőlősgazdák gyaluforgács vagy fenyőgallycsóvát akasztottak ki kapujuk fölé.

A századforduló táján kapta a Mátyás templom a neogót és a Halászbástya a neoromán formát. Schulek Frigyes álmodta meg és faragtatta kőbe. Schulek a hazai román építészet fellelhető oszlopfejeinek formáit komponálta egységbe és állította vele emléket románkori építészetünknek.

A budai várnegyed szobrai közül kiemelkedik a 24 szoboralakkal, 3 domborművel, 3 címerrel és a Szentháromság szoborcsoporttal komponált barokk Szentháromság-emlékmű, amely mozgalmaságával méltán képviseli a barokk forma kincseit. Vele szemben a Vármúzeum sarkán áll a Városvédő Athene kemény-mészakőből faragott szobra. A szobrot a budai városi tanács a Szentháromság téren állott vörösmárvány kút tetejére mintáztatta Carlo Adami comói szobrasszal. A kutat a XIX. század végén városrendezési indokkal lebontották, s a szobor magántulajdonba, egy szabadsághegyi villa kertjébe került. A Főváros 1928-ban visszavásárolta és jelenlegi helyére állíttatta...

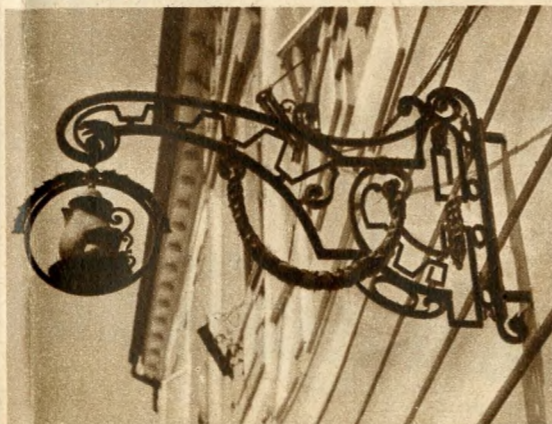
Az itt elmondottak csupán ízelítőül szolgálnak ahhoz, amit a vendég a budai várban láthat. Régi korok művészetét, kultúráját hirdetik ezek a kövek. Kőbe írott történetünk őrzői a budai vár műemlék-épületei.

Makara Gyula—Pereházi Károly

Copf kapu a Várban

A Ruszurm cukrászda neocopf cégere

A városvédő Pallas Athene szobra

Gázlámpa konzollal egy klasszicista házban a Dárda közben

Ötös kapcsolt ablakcsoport az Uri utcában

